

Extraordinara poveste a lui Peter Schlemihl

written by Iarina Albu | December 27, 2020

Avem noi, românii, o expresie de o usturime specifică acestui popor: „a face umbră pământului degeaba”. Dar ce se întâmplă cu cei care nici măcar umbră nu posedă? În explorarea acestei idei se aventurează scriitorul german de origine franceză Adalbert von Chamisso care, într-o fermecătoare nuvelă romantică, ne avertizează asupra importanței unui lucru aparent neînsemnat și luat de bun, precum e umbra noastră, și consecințele pierderii sale.

Acest avertisment ne este livrat chiar de protagonist, care îi povestește autorului aventurile sale după ce s-a lăsat persuadat de propria-i lăcomie să facă un truc nefericit: umbra sa în schimbul pungii lui Fortunatus, o pungă fără fund, plină cu bani. Peter Schlemihl ajunge în casa unui nobil pentru care avea o scrisoare de recomandare, în speranța că va reuși să obțină un oarecare statut pe lângă el. Ajuns acolo, întâlnește un fenomen mai mult decât neobișnuit, care îl șochează profund: un om îmbrăcat într-un costum gri avea în buzunarul său absolut orice era necesar societății aceluia nobil – atât pansamente, cât și corturi, covoare persane și cai. Acest om îi propune târgul nefast și dispare timp de un an atunci când Peter își dă seama că a făcut o greșală. Acesta pierde *eros* și *filia* pentru bogăția și puterea materială, care devin însă fără valoare în lipsa cuiva cu care să le poată împărtăși. Putem privi umbra în această operă dintr-o perspectivă neoplatoniciană, astfel că Peter nu și-a vândut sufletul (în sens creștin), ci spiritul. Prin ușurința cu care Schlemihl renunță la umbră, Chamisso îi ironizează pe cei care și-au pierdut deschiderea spre transcendență.

Peter Schlemihl este ironizat și prigonit de toți oamenii din orașul său pentru că nu are umbră. Aceștia îl privesc depreciativ sau chiar cu teamă, ducându-ne cu gândul la alt trop al literaturii romantice și gotice: vampirii, care nu au nici reflexie, nici umbră – umbra fiind aici manifestarea laturii angelice. Protagonistul nostru pornește așadar la drum,

spre un loc necunoscut, unde își poate ascunde infirmitatea pentru a trăi, pe cât posibil, printre semenii săi. Se stabilește într-un oraș unde este primit foarte bine de localnici, care, văzând misterioasa sa conduită, cred că este regele Prusiei ce călătorește deghizat. Cu ajutorul servitorului său credincios, care îi știa secretul, reușește să construiască un foișor amplasat astfel încât să nu fie prea luminos, fiind capabil să întrețină oaspeți și chiar să pețescă o fată.

Cu o zi mai târziu de împlinirea unui an, străinul misterios își face apariția și îi propune un nou târg: umbra în schimbul sufletului său. Aici treaba devine mai serioasă, Peter Schlemihl nu mai e atât de nepăsător, refuză cu tărie târgul și rezistă stoic la toate insistențele străinului. Întors acasă, un alt servitor al lui își dă seama că nu are umbră și îl trădează, dezvăluindu-i secretul oamenilor din sat și furându-i logodnica. Eroul nostru ajunge un pribeag care călătorește doar pe drumuri lăturalnice pentru a nu da de oameni și pe care îl însoțește perpetuu insistentul ins în costum gri, indiferent cât de vehement i-ar fi spus că nu dorește să accepte târgul lui. Ajunși la marginea unei prăpăstii, Peter Schlemihl își întărește încă o dată refuzul, companionul său îi spune că pleacă, iar când se va hotărî totuși să facă târgul, va trebui doar să zdrăngăne galbenii în pungă și el va veni. Furios, Schlemihl aruncă punga în prăpastie, rupând legătura magică cu umbra sa și eliberându-se de controlul pe care omul în cenușiu îl avea asupra lui.

Sărmanul Schlemihl pribegeste un timp fără umbră și fără bani, până ajunge într-un târg, unde își dă seama că are nevoie de o pereche nouă de cizme. Cumpără cizmele de la un tânăr blond cu ochii albaștri, o figură angelică, și, punându-le în picioare, își dă seama că sunt cizme de șapte leghe – cizme magice în care un pas te transportă jumătate de planetă. Aceste încălțări sunt simbolice pentru rațiunea dăruită de Divinitate, exclusul din societate refugiindu-se în studiu și știință. Devine un savant izolat de lume, care nu este nici salvat, nici damnat, situație paradoxală din punct de vedere creștin. Chamisso vorbește în termeni creștini, însă prezintă, după cum am menționat și mai sus, o perspectivă păgână: Schlemihl își pierde spiritul, dar nu și sufletul.

Situația paradoxală este anunțată chiar de numele personajului. Schlemihl sau Schlemiel (particula „-el” însemnând filiația cu Dumnezeu) vine din ebraică și înseamnă „iubitor de Dumnezeu”, însă, în jargonul evreiesc, acest nume li se atribuie celor cărora nu le iese niciodată nimic; derivat din idiș, înseamnă „cineva cu o soartă nenorocită”, iar în jargonul hoților denumește un ghinionist. Astfel, numele eroului nostru este un oximoron, așa cum este și destinul său din perspectivă creștină.

Chamisso ne propune o lectură inedită, care funcționează și ca o povestire ludică, însă, dată fiind ambiguitatea ei, poate fi interpretată dintr-o varietate de perspective, de la cea psihoanalitică, la cea neoplatoniciană. Concluziile pe care ni le oferă variază de la neîncrederea inerentă în oamenii ce poartă costume gri, la aprecierea lucrurilor neînsemnate. Căci și umbra este „atât un nimic, cât și un ceva, atât fără valoare cât și neprețuită”[1], depinde doar de o mică schimbare de perspectivă pentru a observa același lucru banal într-o nouă lumină. Magia poate fi prezentă în

lucrurile de zi cu zi, chiar și în cele de care pare că ne-am putea lipsi cu ușurință, cum ar fi o umbră.

NOTE

[1] SWALES, Martin, *Mundane Magic: Some Observations on Chamisso's Peter Schlemihl*, în „Forum for Modern Language Studies”, Volumul XII, Issue 3, 1976, p. 250.

BIBLIOGRAFIE

Adalbert von Chamisso, Extraordinara poveste a lui Peter Schlemihl, trad. Petru Manoliu, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, 1956.

SWALES, Martin, Mundane Magic: Some Observations on Chamisso's Peter Schlemihl, în „Forum for Modern Language Studies”, Volumul XII, Issue 3, 1976, p. 250-262.

Corin Braga, 10 studii de arhetipologie, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2007, p. 149-172.

Foto: Maria Stoica